

parfumovaně, titěrně, povídavě, studeně, necharakterně, odloženě. Moderní fráze básnická má dnes takový repertoire! Tolik metafor, včera snad nových, dnes již odložených a otřelých, běhá ulicí. Každé substantivum má u p. Vyskočila své epitheton; p. Vyskočil sáhá pro ně do příhrad jako tiskař pro typy; leží tam hotové, vyzkoušené.

Jest několik lepších míst v knize p. Vyskočilově. Ale předně: nejsou tam, kam klade p. Vyskočil těžiště své knihy: nejsou v „horách“, jsou „v městě“, v jeho bakchanale, v jeho orgii. Zdá se, že p. Vyskočil buď nezná své force, nebo ji zapírá a znásilňuje pro velmi pochybný idealism. Jest nejen škoda, ale dnes, v době moderních analytiků, i trochu směšné, neviděti do sebe. . . A po druhé: stačí zachránit knihu? Nebo alespoň autora pro budoucnost?

Jan Jakubec: Geschichte der českischen Literatur a Arne Novák: Die českische Literatur der Gegenwart

Nesnadný úděl, nikterak záviděníhodný, připadl pp. Jakubcovi a Novákovi: zprostředkovati národu, jehož historiografie stojí na stupni velmi úctyhodném, ve sbírce, která přinesla mimo jiné znamenité práce Brücknerovy o dějinách literatury polské a ruské, na prostoře přesně a skoupě vyměřené tvárným a barevným slovem vědecky spolehlivý obraz našeho celého vývoje literárního od začátků do dní posledních. K obtížím, které jsou v látce samé, v zvláštностech a jedinečnostech našeho literárního vývoje, přistupují překážky vnější, hlavně ovšem ta: psáti pro obecnost, u něhož nedá se předpokládati ani nepatrná znalost materiálu. Obtížného úkolu, jest třeba toho přiznati otevřeně, zhostili se oba autoři čestně: dějiny české literatury prezentují se ve sbírce Amelangově důstojně; s látkou svou zápolili oba autoři poctivě, nikde není stop povrchnosti nebo neznalosti věcné. Nejsm kompetentní, abych soudil o všech partiích práce páně Jakubcovy, která sáhá od počátků naší literární kultury až do r. 1848, ale dovedu posoudit jeho metodu i způsob logického členění, jeho smysl historický i umění portrétové, způsob jeho přednesu i ráz jeho hodnocení; dovedu posoudit nadto i do detailů některou partii, kterou znám z vlastního studia. Není pochyby, že jeho metoda, střízlivě věcná a spíše analytická než evokativná a intuitivná, způsobilejší šetřiti kulturní a sociální podmínky vzniku děl literárních než proniknouti jejich vlastní hodnotu uměleckou a estetickou, jest zcela na místě v dobách starších, při nichž převládá zájem filologický nebo kulturně historický nad zájmem estetickým,

S milou věcnou zdrželivostí, s velmi jemným kritickým taktem podává pan Jakubec všude výsledky nejnovějšího badání; nevnučuje se svým soudem, neobtěžuje lešenými a jinými rekvizitami historické práce; snaží se po plastické plnosti, nezanebávaje přitom vývojových odstínů; uvědomuje si neustále plně prudčeji a prudčeji plynoucí tok vývojový i složitější a mnohostrannější způsob, který spřádá širší a širší okruhy podmínek a činitelů. Některé partie, tak na př. kapitola čtvrtá (josefinské osvícenství) nebo kapitola pátá (starší romantika filologická a panslavistická, doba Jungmannova a Kollárova), podány jsou zvláště šťastně a sytě, jak jsou založeny na přesném odhadu jednotlivých složek a činitelů, jemně zváženy v celkové kompozici, správně podmalovány kulturním i ideovým ovzduším dobovým, logicky učleněny a seskupeny v řadu portrétů, prokreslených s pěknou hotovostí soudu i slova. Některé restriktce činil bych až u zjevů a útvarů mladších — tak, abych byl přesný, na př. u Máchy nebo Boženy Němcové; zde nalézám místa, kde výklad nejde k posledním kořenům a spokojuje se parafrází příčin vzdálenějších a více vnějškových, kde soud estetický nemá dostatečné bezpečnosti nebo výraznosti. —

Literaturu přítomnosti, poslední vývojovou fázi její od let osmačtyřicátých, nejmladší obrodu a rozkvět naší poesie, zpracoval v pěti kapitolách p. Arne Novák — úkol v mnohém ještě nesnadnější, než byl úkol p. Jakubcův, a proto hodný tím většího uznání. Líbí se mně těchto pět posledních kapitol šířkou obzoru, jemností metody, jiskrným, smělým, duchaplným způsobem kresby, odvážným uměním zkratkové charakteristiky, přitom často široko zabírající, živým, vášnivým zájmem pro naše nejmladší duchové statky, které předáme zítra novým generacím, opravdovostí inspirace kulturotvorné, a odvážnou nebojácností soudu, který tu vzal na svá bedra p. Novák. Pan Novák patrně pojímá úkol historiografický vážně; plní příkaz Brunetiérův, který požaduje od literárního historika nejen seskupení a utřídění jevů historických, ale i *soud nad nimi* — tento vlastní nerv a pathos práce historické. Pan Novák cítí, že kriticizm není

indifferentism, že psátí historii znamená exponovati se i osobně a osobnostně, že historii psátí znamená a znamenalo vždycky silným historikům ji i *dělali*, alespoň do jakési míry — a *tomu* jsem tak rád v práci p. Novákově, tím jest mně milá. To uznati jest prostou povinností i těch, kdož se soudy p. Novákovými ve všem nesouhlasí — a ani já nejsem z těch, kdož podepisují v práci p. Novákově každou větu.

Duch práce p. Novákovy jest velmi čestný. P. Novák nevyhýbá se předně svému úkolu, neobchází ho, neusnadňuje si ho. Nepíše pod záminkou literárních dějin ani bibliografii, ani dějiny kultury nebo civilisace, ani jakýsi zeměpis o rozšíření těch kterých idejí nebo o cestách, kterými putovaly a kde a jak se křížily. Nalezne se sice v jeho práci něco z toho všeho, ale jen jako garnitura — jádro jest u p. Nováka opravdová historie literární Myšlenky, a tou, ví a cítí p. Novák, jest *vývojové drama hodnot, svět zvláštní duchové logiky nad světem hmotné podmíněnosti a vázanosti*.

Metoda p. Nováková jest v pěkném stupni přísná, čistá, zákonná. Česká literární historie ovšem nemá jednotné tradiční logiky, jako ji má na příklad v tak typické ryzosti literární historie francouzská, a proto, rozumí se, nemůže se p. Novák vyhnouti tomu, aby nepodmaloval svůj obraz někdy silně historii politickou nebo kulturní, ale vedle toho cítí a ctí vlastní *vývojovou logiku ryze literární* a vždycky a všude pátrá, místy hezky hluboko, po skryté tenké její niti. V práci p. Novákově jen zcela zřídka naleznete vzdálené parafráze, které málo nebo nic nevykládají, a nikde nesetkáte se s „oslými můstky“, jako jsou pohodlné a prázdné a snad proto dnes tak epidemicky řádící výklady z „rasy“ nebo z „milieu“...

V tom jest zárodek zvláštního *klasického cílu a smyslu*, který vítám jako šťastnou reakci proti metodické ledabylosti a povrchní pohodlné roztržštěnosti, jak jí trpěla do nedávna a trpí dosud naše literární historie i kritika a essayistika. Přál bych si jen, aby toto charakterné stanovisko u p. Nováka ještě zesílilo a zpřizvučnilo se v pracích příštích; aby překonal vědomě, co

zbývá v něm posud z povolnosti k různým časovým interesantnostem a aby to ustoupilo vědomému hodnocení stylovému a jen stylovému...

Všech pomocných nástrojů, kterými vládne p. Novák, užívá většinou velmi diskretně; dovede přiblížit sem tam literární zjev analogií s cizí osobností básnickou nebo někdy i vzdálenější analogií výtvarnickou, ale zřídka jen přistihl jsem jej při pouhém dekoračním koketování. (Na str. 272 srovnává p. Novák Nerudovy Malostranské povídky s „G. Kellerovým realistickým drobnouměním“, nemyslím, že šťastně; podobnost jest jen povrchová, rozdíl jsou příliš podstatné a hluboké, což jistě vycítí autor bystrého Večerního dialogu o Nerudovi¹ — a možná, že již vycítí a že jej již psal z pocitu o potřebě korektury tohoto místa... A ještě detail: nemohu viděti, v čem „předjala částečně Žofie Podlipská v 70. a 80. letech snahy Ellen Keyové“ — jistě ne ve filantropii, která jest Keyové od kořene nesympatická v každé formě.)

Neřekl bych mnoho o části p. Novákově, kdybych pověděl, že jest v ní řada znamenitých portrétů, vržených štětcem stejně silným jako pružným a měkce úlisným, který dovede ponechat každé hlavě vždy tolik mysteria, kolik ho žádá život, jehož rozvoj není nikdy uzavřen a který neustále dokresluje a interpretuje hlavy i dávno již tlicí. Neřekl bych mnoho, opakuji, poněvadž historie jest více než šňůra portrétů, ale přece nemohu neupozornit na toto umění p. Novákovo a nevytknout, jaké dokonalé kusy podal v hlavách Hálkově, Nerudově, Šolcově, nebo v hlavě Karoliny Světlé a R. Svobodové, v hlavě Tomkově nebo Gollově, Sovově nebo Březinově! Tu jest zárodek velmi jemného psychotvorného umění, které, bude-li pěstováno s náležitou kázní, může vynést p. Novákovi „pretium non vile“ vynaložených snah.

Ale, opakuji, historie p. Novákova jest více než šňůra portrétů sebebrilantnějších: chce být dramatem národní duše, pohledem

1 - [Viz zde str. 359 a n.]

v národní dílnu. Jednotlivé akty tohoto dramátu jsou velmi pěkně prokomponovány a velmi logicky učleněny, nejlépe tuším ve 13. kapitole, malující poetický kosmopolitism český, a v hlavě 15, líčící boj kritiky o nové hodnoty životní.

Řekl jsem, že nepodepsal bych každé věty v práci p. Novákově. O nejednom zjevu soudím jinak než p. autor, ale to nemůže mně být důvodem, abych odmítal jeho práci: literární historie není a nemůže a p. Novákova ani nechce býti řadou rozsudků, nýbrž přechodným zachycením rozvíjející se a nikdy nestojící Myšlenky literární. Mám nejednu námitku proti tomu, jak pojal p. Novák zejména některé figury z naší nejmladší básnické historie, ale nechci jich zde rozprádat: vrátím se k věci co nejdříve při posudku anthologie Nové české poesie,¹ kterou spolu pořádal pan Novák a již provodil obširným literárně historickým náčrtem.

1 - [Viz zde str. 33 a n.]